

TERRORIZMUS: NAPJAINK KIHÍVÁSA A TŰZOLTÓK SZÁMÁRA IS¹

*Hesz József tűzoltó őrnagy, ZMNE doktorandusz
BM OKF mentésszervezési főosztályvezető-helyettes*

I. BEVEZETÉS

Első olvasatra talán idegenül és értelmetlenül hangzik a cím, de ha csak 2001. szeptember 11-re gondolunk, talán dereng valami a terrorizmus és a tűzoltók közötti kapcsolatból. Ha a szervezett tűzoltóság 150-200 éves múltjára tekintünk, azt vehetjük észre, hogy a kor kihívásaira (iparosítás, a vegyipar, a nukleáris korszak beköszönte) mindig azonnal válaszoltak a vezetők, parancsnokok a technikát és a tűzoltók felkészítését tekintve is, talán ettől erős és társadalmilag elfogadott a szervezet.

A terrorizmus egy időben hosszú gyökerű probléma, de egy új kihívás a társadalom minden rétege számára, amelynek elhárítására fel kell készülnünk, illetve fel kell készítenünk szervezetünket. Tanulmányoznunk kell a problémát, megérteni az indíttatást és meg kell határozni azokat a pontokat, ahol a leghatékonyabban tudjuk megakadályozni a merényletek elkövetését, de fel kell készülnünk a bekövetkezett események gyors és szakszerű elhárítására is. Kiemelt helyzetben vannak azok a szervezetek, amelyek elsőnek avatkoznak be (tűzoltóság, rendőrség, mentők) és a társadalom joggal várja el tőlük, hogy megakadályozzák a robbantásokat, merényleteket, illetve azok bekövetkezése esetén határozottan lépjenek fel. Ehhez a jelenlegi technikai háttér adott, de a felkészítés (elméleti, gyakorlati) is szükséges.

---

¹ Lektorálta: Dr. Lukács László mk. alezredes, a hadtudomány kandidátusa, egyetemi docens

Nem kívánok foglalkozni a jelen dolgozatban a megelőzés kérdésével, a robbantás technikai részleteivel és a probléma szociális vonatkozásaival, csupán a tűzoltóság beavatkozásra való felkészítésével.

II. A TERRORIZMUS ELLENI HARC

1. A történelmi háttér röviden

Ha a terrorista jellegű cselekedetek történetét próbáljuk felvázolni, egészen 1605. október 26-ig (!) mehetünk vissza, amikor londoni parlament szenespincéjében elfogták Guy Fawkest, aki I. Jakab királyt és parlamentjét kívánta felrobbantani másfél tonna fekete löporral. Ez volt az első „gunpowder-plot” (lőporos merénylet), amely ismertté vált politikai indíttatású merénylet-kísérlet volt. Ezt követően jelentős lépés volt az Ascanio Sobrero által 1846-ban felfedezett nitroglicerin dinamittá „szelídítése”, 1867-ben Alfred Nobel által. Nobel a robbantógyutaccsal megoldotta a biztonságos iniciálást is. Ez a tény nem csak a hasznos tevékenységeket segítette elő, de megindult a politikai célzatú merényletek és kísérletek „aranykora” is. Főleg a cári Oroszországban, Olaszországban, Spanyolországban és a Balkánon szaporodtak el a merényletek, de ezek elszigetelt jelenségek voltak. A két világháború a robbanóanyagok terén óriási fejlődést hozott, ezzel párhuzamosan a különböző célú robbantásos merényletek is elszaporodtak (pl.: hazánkban a Matuska Szilveszter által végrehajtott biatorbágyi viadukt felrobbantása vagy Németországban a Hitler elleni 1939-es és 1944-es merénylet). A II. világháborút követően ismét egy minőségi ugrást tapasztalhatunk. Az atom- és hidrogénbomba feltalálása új dimenzióba helyezte a terrorizmus kérdését. A klasszikus bombamerényletek mellett megjelentek a tömeges, célszemélyek nélküli terrorista-robbantási akciók. A II. világháború tapasztalatait mind a gyarmatosítók elleni harcban, mind a politikai egyéni akciókban felhasználták. Csak felsorolásszerűen: Izrael, Libanon, a baszk ETA, az Észak-ír IRA, a dél-amerikai kokain háború, a

repülőgép-eltérítések és-robbantások, német levélbombák, stb. Ezek mindennapos hírei voltak a világnak, ahol mindig nagyszámú mentős, tűzoltó tette a dolgát. Őket az élet készítette fel.

A terrorizmus elleni küzdelem főleg az államok belügye volt, az összefogásnak nem volt nemzetközi jellege, maximum egyes államok működtek együtt egy-egy konkrét eset kapcsán. A terrorizmus elleni harc világméretű összefogásának szükségességét a 2001. szeptember 11-ei New York-i események váltották ki.

Fontos tisztázni, hogy mi is a terrorizmus fogalma. Az USA Törvénykönyve szerint a terrorizmus előre kitervelt, politikailag motivált bűncselekmény, amelyet fegyvertelen célpontok ellen követnek el nemzeti csoportok vagy titkos ügynökök, rendszerint a társadalom befolyásolásának szándékával.

2. A terroristatámadás formái és jellemzői

Minden beavatkozás elemzését azzal kell kezdeni, hogy a kiváltó okot határozzuk meg, amely megadja számunkra a védekezés paramétereit. A terroristatámadás következményei látszólag teljesen megegyeznek egy tűzeset, műszaki mentést igénylő eset vagy katasztrófa következményeivel, tehát a beavatkozó erők feladatai csak kis mértékben különböznek az egyéb bekövetkező esetekben teendő feladatoktól. A tűzoltó tüzet olt, a rendőr tettes után nyomoz, a közüzemi vállalatok a sérült rendszereket állítják helyre, a mentők ápolják a sérülteket. A lényeges eltérés azonban az, hogy egy bekövetkező káreseménynél mindenkinek fő érdeke az életmentés, a nyugalom helyreállítása, a kárnövekedés megakadályozása. Egy terroristatámadásnál az ellenérdekelt fél a terrorista, aki a bizonytalanságot, a káoszt és a minél nagyobb pusztítást akarja, illetve követ el mindent ennek érdekében.

A terrorista akciók leggyakrabban zsúfolt, emberekkel teli célpontok ellen irányulnak. Ezt elkövethetik közvetlenül vagy közvetetten: Közvetlenül követik

el, ha bármilyen típusú fegyverrel (hagyományos, biológiai, vegyi, radiológiai) támadják az embereket, illetve azok tartózkodási helyét, közvetetten, amikor valamilyen ipari célpontot támadnak meg, ahonnan a kiszabaduló vegyi, biológiai, radiológiai anyagok szétterjedve okoznak katasztrófát. Különösen súlyos eset, amikor a mentőerőket közvetlenül támadják meg, hogy a későbbi akcióiknál a mentőerők hiányában a cselekményük még tragikusabb legyen. Vaklármákkal elvonják a megtámadni szánt területről a beavatkozó erőket és ezután követik el az akciót. Fő eszközük, hogy bizonytalanságot tartanak fenn, amely az emberek pszichéjére hat leginkább.

A szakirodalom általában 3 típusú terrortámadást különböztet meg: a konkrét személyek elleni merényletek (Zoran Djindjic, J.F.Kennedy, levélbombák, autóbomba, stb.), demoralizáló (zavarkeltő –a szemetesbe rejtett bomba, „ottfelejtett” bomba, stb.) és általános bosszú („mindenkinek bűnhődnie kell, aki...”- pl.: WTC, Isztambul) célzatú robbantások. Természetesen ezek kombinációja is előfordul: a terroristának az a jó, ha minél több célt ér el egyszerre. Pl: a 2003. novemberi isztambuli robbantások célpontja a brit diplomata volt, de a zavarkeltés is lényeges elem volt.

3. Válasz a terrorra

A bombával fenyegetők és terroristacsoportok a tettük elkövetése előtt gyakran tesznek bejelentést a hivatalos szervezeteknek, elsősorban a rendőrségre, de a tűzoltóságra is érkezik ilyen jellegű jelzés. Minden jelzést komolyan kell venni, még ha a statisztikák azt is mutatják, hogy az esetek legnagyobb része csak fenyegetés marad. A fenyegető személy vagy csoport legfőképpen attól riad vissza, hogy látja a reagáló erők határozottságát és az eset komoly kezelését. Előfordulhat ugyanis, hogy amennyiben a jelzést figyelmen kívül hagyják, az illető személy vagy csoport ténylegesen elköveti a cselekményt. Meg kell kísérelni a bejelentővel minél többet beszélni a későbbi azonosítás érdekében, valamint, hogy minél több információt áruljon el az

esetleges cselekményéről. Nyugodtnak kell maradni és határozottságot kell felmutatni, amely a legjobb válasz a gyakran deformált személyiségűek cselekedeteire.

Az 1996. évi XXI. (tűzvédelmi) törvény szerint a tűzoltás, műszaki mentés a tűzoltóság feladata, amely folyamatoknak a vezetője a tűzoltásvezető, illetve mentésvezető, aki csak a tűzoltóság tagja lehet. E tevékenysége során társzerveket vonhat be, egyéb erőket rendelhet ki az esemény helyszínére. A terroristatámadás esetén ez nemcsak joga, de kötelessége is egyben. Ennek két fő oka lehetséges. Egyik ok, hogy a helyszínen, vagy közvetlen közelében terroristák rejtőzhetnek. A másik ok, hogy akkor is segíteni kell a tettesek, vagy a mögöttük álló érdekcsoportok felderítését, ha biztosak lehetünk abban, hogy a közvetlen elkövető is áldozatul esett. Azaz öngyilkos merényletek esetén is mindent el kell követni a felbujtó szervezet eredményes leleplezése érdekében.

Ha fennáll a veszélye, hogy a helyszínen még terroristák tartózkodnak, lehet, hogy az egész beavatkozást – a tűz eloltását, a közművek kikapcsolását, az emberek kimentését, a halottak felkutatását, stb. – a terroristaellenes erők parancsnoka fogja koordinálni. Neki kell döntenie, hogy mikor, milyen feltételek mellett közelítsék meg a beavatkozó tűzoltók, mentő szervezetek, kutató erők a helyszínt. További terrortámadás lehetősége esetén a tűzoltók, mentők, közmű szolgáltatók csak a terroristaellenes erők parancsnoka által behatárolt útvonalon közelíthetik meg a kárhelyszínt. Ez az útvonal, mozgási terület nem feltétlenül azonos azzal, amit maga a mentési feladat követelne meg. Nyilvánvaló, hogy a kijelölésre kerülő megközelítési útvonalnak meg kell felelnie mind a terrorellenes biztonsági szempontoknak, mind a mentés szakmai érdekeinek. Ez felhívja a figyelmet a rendkívül szoros együttműködésre a különböző résztvevő szervezetek között.

Előfordulhat az is, hogy a beavatkozó erők a speciális technikai eszközeikkel segítik a terrorellenes erők munkáját. Például a tűzoltók

emelőkosárral juttatják a legjobb, legmegfelelőbb pozícióba a mesterlövészt, természetesen a szükséges biztosítás mellett.

Szintén szoros együttműködésben, ha kell, fegyveres biztosítás mellett lehet végrehajtani a szerencsétlenül jártak kimenekítését. Céltalan az erőfeszítés, ha kimenekítjük az áldozatokat a lángoló épületből, de közben a terroristák fegyvere végez velük, sőt a mentő erők tagjaival is.

Következő fontos feladat a menedékhely, segélyhely kijelölése. A mentés és a sérültek érdeke azt kívánja, hogy a menedékhely minél közelebb legyen a kárhelyhez, de már a biztonságosnak ítéltető zónában. Terrortámadás esetén ez a biztonságos zóna természetesen csak a lehetséges terroristák hatáskörén kívül lehet. Ez esetenként igen jelentősen megnövelheti a kimenekítés útvonalát, időtartamát, és nagyobb erőt kell fordítani a kimenekítés végrehajtására is. Ebben az esetben nem lehet elfeledkezni a menedékhely, segélyhely fokozott fizikai védelmének megszervezéséről sem.

Lehetséges, hogy maguk az elkövetők is megsérültek a terrortámadás során. Őket is ki kell menekíteni a kárhelyszínről. Ilyen esetben fel kell készülni az elkövetők ellen megnyilvánuló atrocitásokra is, azaz a fizikai védelmet ki kell terjeszteni a kimenekített terroristákra is.

Külön figyelmet érdemel a külső és belső kommunikáció megszervezése. Ha az együttműködő erők közti telekommunikáció védelme nem megoldott, terroristák is halhatják az információcserét. Borzasztó előnyt jelenthet számukra, ha felkészülhetnek a beavatkozó erők várható tevékenységére. Ha nem lehet megoldani a beavatkozók belső rádió híradásának védelmét, más módot kell találni a kommunikálásra. További fontos szempont, hogy a beavatkozó erők kommunikációs hálózatai egymással kompatibilisek legyenek, mert ennek hiánya rontja a beavatkozás eredményességét.

Terrortámadás esetén sajátos probléma az áldozatok és a mentésben részt vevők rehabilitációja. Egy épület omlása, egy tüzeset átélése mindenképpen hatalmas lelki és fizikai teher. Általános tapasztalat, hogy a lelki sérülések

sokkal mélyebbek és tartósabbak, ha a tragédia szándékos emberi cselekmény, terror-támadás miatt következik be.

4. A beavatkozók felkészítése

Magyarországon jelenleg senki nem tanítja a tűzoltóknak terrortámadás esetén teendő intézkedéseket. A továbbképzések során sem kerülnek szóba azok a sajátosságok, amelyekről a fentiekben szóltam, így csak az éles helyzetek során találkozhatnak a tűzoltók a szervezett bűnözéshez, illetve terrorizmushoz kapcsolódó jellemzőkkel. Ezen esetek pedig hazánkban is előfordulnak, pl.: az izraeli autóbusz felrobbantása a Ferihegyi úton, az Aranykéz utcai robbantás, a Seres gyilkosság, az 1998-as választásokat megelőző politikai célzatú robbantások, a tempolomoknál és a Parlamentnél elhelyezett pokolgépek, a Ferihegyi Repülőtéren történt bombafenyegetések, stb. E cselekményekkel az ország minden részén találkozhatnak a tűzoltók.

Elsősorban az irányító állomány szervezett felkészítésére van szüksége, hogy megismerjék a terrortámadások sajátosságait, a társszervekkel és egyéb szervezetekkel való együttműködést gyakorolják. E felkészítés az egyéves tantervbe 2-3 órában beépíthető, valamint 1-2 napos továbbképzések, tréningek formájában megoldható. A beavatkozó állomány éves továbbképzési tervébe évi 2-3 órában beépíthető az ismeretanyag, amelyet a tűzoltásvezetésre jogosult állomány (szolgálatparancsnokok, osztályvezetők, tűzoltóparancsnokok), illetőleg külső előadók (pl.: rendőrök, tűzszerészek) képesek oktatni. Fontos hangsúlyozni, hogy nem antiterrorista szakembert, tűzszerészt kell képezni, hanem a beavatkozást határozottan és gyorsan elvégezni kész tűzoltókat, akik ismerik a támadás jellemzőit, az elkövetés főbb módszereit és a helyszínen adódó problémákra (pl.: mentési utakon pokolgépek) gyorsan reagálni képesek.

5. Útmutató a terrorcselekmények következményeinek kezeléséhez

A NATO Polgári Védelmi Bizottsága (NATO CPC- Civil Protection Committee) 2002-2003-ban elkészített a NATO és EAPC (Euroatlantic Partnership Council- Euroatlanti Partnerségi Tanács) tagországok számára egy útmutatót a terrorcselekmények következményeinek kezeléséhez, amelyet a tagországok mintaként használhatnak. Az útmutató kidolgozásához figyelembe vették a USA FEMA (Federal Emergency Management Agency- Szövetségi Veszélyhelyzet-kezelési Ügynökség) műveleti utasítását a terrorcselekmények vonatkozásában. Az útmutató 6 fő részből áll:

- bevezető (az útmutató használata és az alkalmazás kiinduló pontjai),
- a műveleti szempontok (a biztonság, a helyszín értékelése, a taktika, a mentesítés és a bizonyítékok megőrzése),
- az eseménytől függő tevékenységek (biológiai, nukleáris, gyújtó anyagok, mérgező és robbanóanyagokkal elkövetett cselekmények),
- a szervezetek feladatai (tűzoltóság, mentők, társszervek, támogató szervezetek),
- a lakossági tájékoztatása és a kapcsolattartás, valamint
- egy szójegyzék.

Ezen útmutató természetesen nem tér ki az egyes országokban eltérő szervezeti felépítésekre és sajátosságokra, azaz az anyag mintaként szolgál a nemzeti ellenőrző listák (checklist-ek) kidolgozásához. Az útmutatót specifikusan az elsődlegesen beavatkozó szervezetek részére állították össze, de azon belül alkalmas a beavatkozó és irányító állomány munkájának segítésére is. Fontos, hogy ez az anyag nem kiképzési segédlet. Feltételezi, hogy a használó már megfelelő kiképzéssel és tapasztalattal rendelkezik. A megadott ellenőrző listában felvázolt műveletek sorrendje tetszőlegesen módosítható oly módon, hogy az megfeleljen a különböző módszerrel és anyaggal elkövetett veszélyhelyzetek kezeléséhez. Az útmutató alkalmas arra is, hogy ne csak egy

szervezet használja, hanem az elsődlegesen beavatkozó szervezetek egy időben, egy helyen, de különböző részfeladatokat ellátva működjenek együtt. Feltételezik azonban, hogy van egy koordináló szervezet, amely a műveleteket irányítja.

A fentiek alapján tehát jogosan elvárható Magyarországtól is, hogy ezen útmutató alapján kidolgozza saját szakmai anyagát a terrorcselekmények szakszerű elhárítása érdekében. E munkába be kell vonni a rendőrség a tűzoltóság (katasztrófavédelem), a mentőszolgálat szakembereit.

III. ÖSSZEFOGLALÁS

A terrorizmus borzalmas jelenség: láthatatlan ellenség, nincs szent és védett helyszín, senki sincs biztonságban. Ez egy olyan kihívás a tűzoltóink (de valamennyiünk) számára, amelyre csak következetes munkával helyes felkészüléssel válaszolhatunk. Nem a pánikkeltés célzatával kell foglalkozni az ügygel, hanem egy új problémának kell tekinteni, amelyet elsősorban kezelni kell, hiszen megszüntetésére jelenleg nem látszik reális esély. A probléma túldimenzionálása sem lehet cél, hiszen Európában és ezen belül Magyarországon is kevés számban fordul elő támadás, de a veszélyt (illetve kockázatot) lebecsülni sem szabad. A megelőzésre fordított energiát kell fokoznunk a hatékonyság érdekében, de a következmények felszámolása is fontos feladat. E tekintetben az elsődlegesen beavatkozó szervezetek vannak kulcspozícióban, adjunk meg nekik minden tőlünk telhető segítséget, hogy segíthessenek, ha baj van.

IV. FELHASZNÁLT IRODALOM

1. *Dr. Techn. MUELLER Othmár: Bombariadó –Budapest, Szövetkezeti Szervezési Iroda, 1991.; ISBN 963 7007 75 X; 121.o.*
2. *Dr. HUNYADI Ferenc - LUKÁCS László - Dr. MUELLER Othmár: A Robbantások elleni védekezés feladatai (Az épületek védelme robbantásos*

- akciók ellen)- Budapesti Műszaki Egyetem Mérnöktovábbképző Intézet, 1993.; ISSN 0865-3313; ISBN 963 431 773 1;119 o.
3. *Dr. KOMPOLTHY Tivadar - SZALAY László szerk:* Tűz-és Robbanásvédelem-Budapest, Műszaki Könyvkiadó 1990.; ISBN 963 10 8432 9; 365 o.
  4. *Dr. LUKÁCS László:* Terrorrobbantás-Papírsárkány vagy reális fenyegetés? – Detektor Plusz III. évf. 5. szám 26-30. o.; ISSN1217-9175
  5. *Dr. LUKÁCS László:* Levélbomba - a személyre szóló fenyegetés – Detektor Plusz III. évf. 4. szám 22-26. o.; ISSN1217-9175
  6. *Dr. LUKÁCS László - PAMMERNÉ ZAGORSZKY Ágnes:* A terrorcselekmények megelőzésének korszerű eszközei, különös tekintettel a robbantásos fenyegetésekre – előadás az Építéstudományi Egyesület Robbantástechnikai Szakosztálya 7. Nemzetközi Robbantástechnikai Kollokviumán, Budapest, 1997. november 4-7.
  7. *Dr. LUKÁCS László:* A polgári lakosság tájékoztatásának és felkészítésének rendszere a robbantásos cselekményekkel kapcsolatban – előadás az Építéstudományi Egyesület Robbantástechnikai Szakosztálya 7. Nemzetközi Robbantástechnikai Kollokviumán, Budapest, 1997. november 4-7.
  8. Útmutató (Ellenőrző lista) a terrorcselekmények következményeinek kezeléséhez- NATO/EAPC CPC nyílt dokumentum 51.o.
  9. *HESZ József:* Terrorcselekmények esetén kialakult katasztrófahelyzetek válságkezelése- angol nyelvű előadás a Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ által rendezett Nemzetközi Terrorelhárítási konferencián 2003. november 5.